

Karunki

Jarno Niskala

Kuva: Pentti Myllymäki

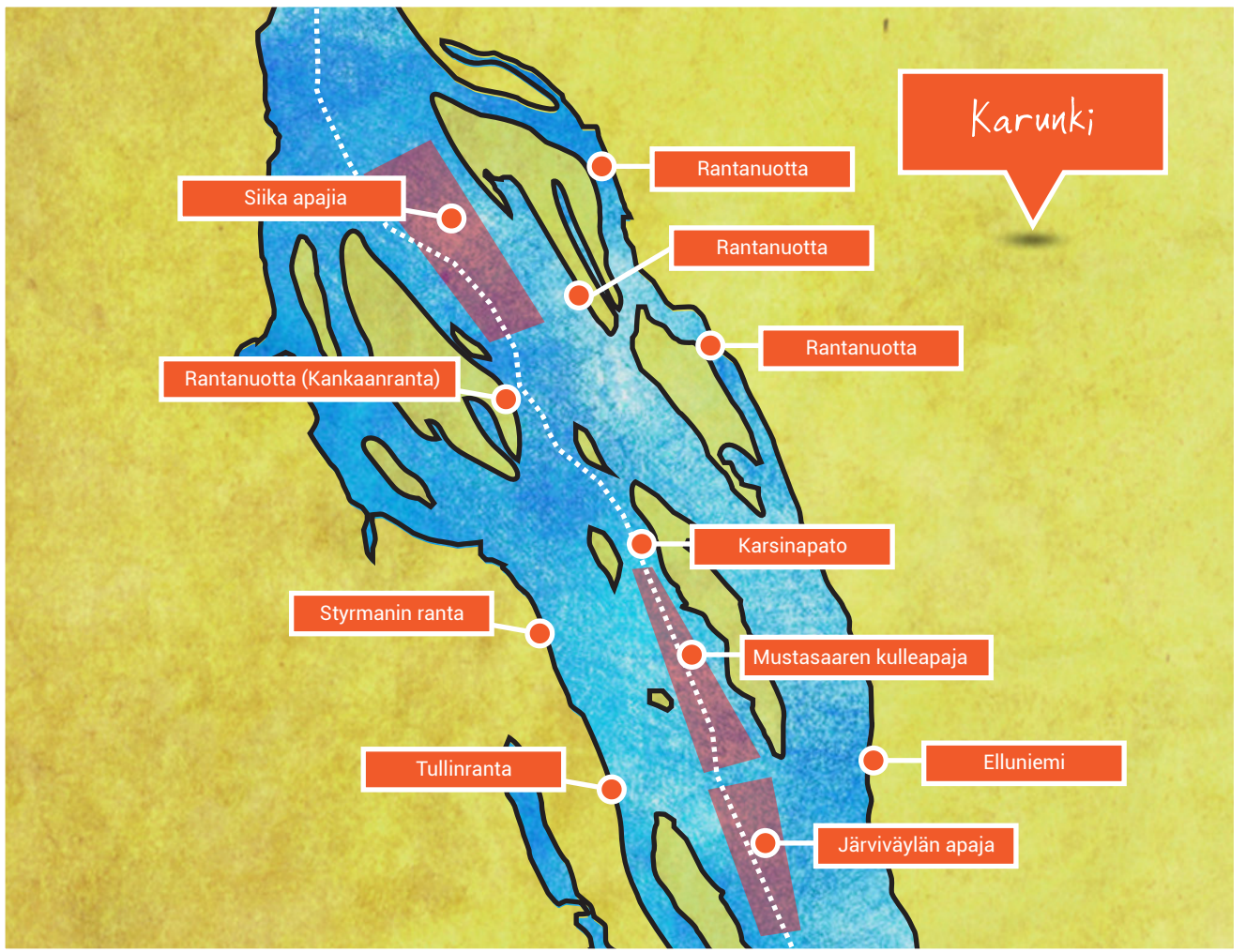
Jarno Niskala

Karungin kalastusyhteisö Tornionjoella

Kylien apajapaikkoja

Ruotsin puoli

Suomen puoli

Kirjoittaja: Jarno Niskala
Taitto ja kuvitus: Arto Huhta
Tornionlaakson kesäsiika -hanke

2018

Paino: Erweko Oy

Sisällys

Karungin kalastusyhteisö Tornionjoella	9
1. Apajapaikat keskellä kylää	9
2. Järviväylän apaja	12
3. Siikapaikkoja ylempänä	12
4. Pelttarinsaaren ympäristö	12
5. Kahden maan kalastajat samalla apajalla	13
6. Mustasaaren kalakenttä	18
7. Kyläyhteisöä kalakentällä	21
8. Osakkaat ja omistus	22
8.1 Osuudet ennen	22
8.2 Osuudet nyt	23
8.3 Verotus ja kymmenykset	24
9. Osuuskunnan järjestäytyminen ja kalojen myynti	24
10. Tulevaisuus	26
LÄHTEET	27

Kuva. Pentti Myllymäki

Karungin kalastusyhteisö Tornionjoella

1. Apajapaikat keskellä kylää

Karunki on vanha kulleapaja. Pyynti on aikoinaan ollut lähikylien vanhimpien talojen muodostamien nuottakuntien omistuksessa ja tullut sittemmin karunkilaisten haltuun. Kustaa Vilkun (1946) mukaan nämä varhaiset omistussuhteet osoittavat, että apaja on vanha nautinta ja ollut käytössä jo ennen pysyvemmän asutuksen muodostumista Karungissa. Toki apajien omistukset saattoivat muuttua talojen välillä, kuten erityisesti patopaikat, jotka poikkeustapauksissa saattoivat siirtyä toiseen kyläänkin (Vuento 1990, 104–105). Yleisesti keskiajalta aina 1600-luvun alkuun suurin osa Tornionjoen pyynnistä on arvioitu tapahtuneen kulteella. Kalastus tapahtui keskellä väylää, ja kalastajat saattoivat tulla muualtakin kuin läheisiltä rannoilta, kuten Karungissa. (Granlund 1975.)¹

Karunki mainitaan jo vuoden 1559 lohiluettelossa. Pyynti näyttää vakiintuneelta ainakin 1600-luvulla, kun katsoo sen aikaista veroluetteloa. 1600-luvulla yleisesti nuottaus kuitenkin vaikeutui Tornionjoella suurten tulvien ja patokalastuksen voimistumisen takia. Joka tapauksessa Karungissa kalastuksesta maksettiin veroa 1 tynnyri ja 7 leiviskää eri vuosina pitkin 1600-lukua. Vuoden 1741 patoluettelossa näkyy, että Mustasaaren rantaan vedettiin seitsemää kulletta, joiden omistus oli suureksi osaksi jo Karungin kylällä, mutta vielä tuolloin useilla Alavojakkalan taloilla (esim. Mört ja Mustaparta). Mustasaaren alapuolisessa apajassa Matosaaren kohdalla ovat pyytäneet kukkolalaiset.² Matosaaren asti ulottuvaa apajaa on myöhemmin kutsuttu Järven tai Järviväylän apajaksi. (Jordeböcker 1613–1780; Hackzell 1741; ks. myös Lundholm 1993; Rantatupa 1988; Vuento 1990.)

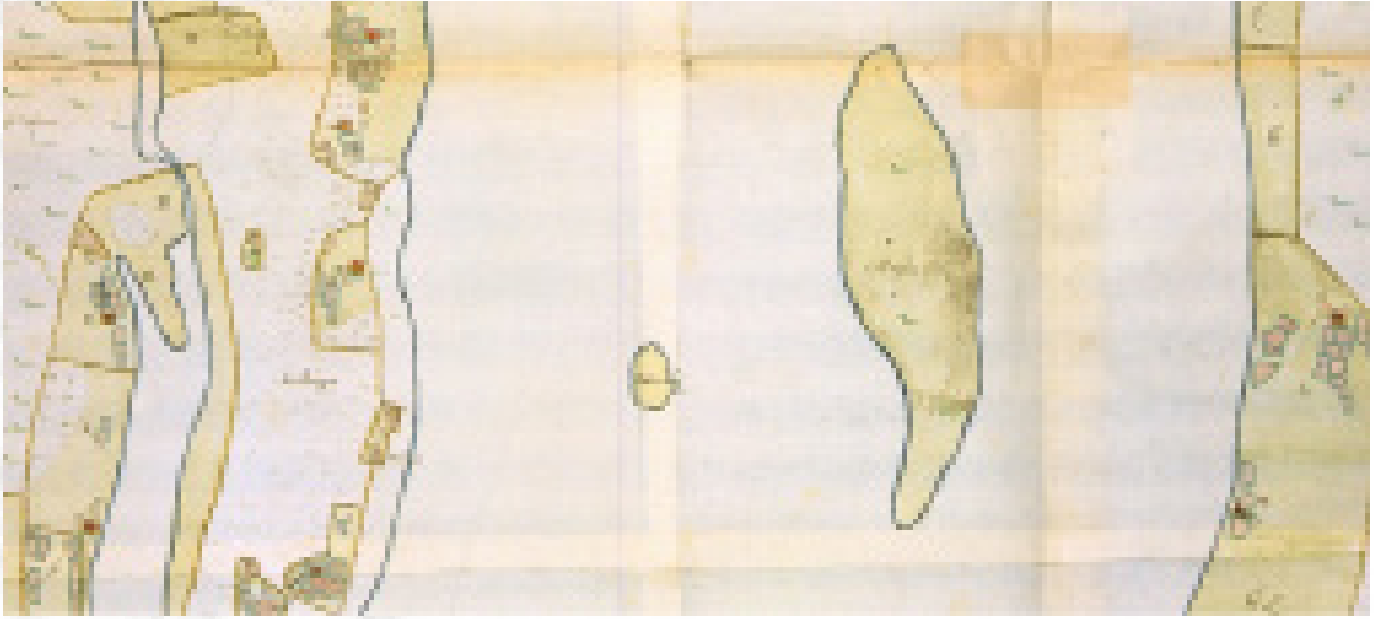
Apajat ovat Karunginjärveksi sanotulla joen suvantoalueella, kahden kirkon välissä. Suvantoalueella on saaria, joista Mustasaarella on vanha kalakenttä ja kalastajien kortteeripaikka. Karungin ensimmäinen kirkko rakennettiin joen länsipuolelle, Karl-Gustaviin, 1740-luvulla, ja valtakunnan rajanvedon jälkeen myös itäiselle rannalle rakennettiin kirkko. Kirkossa on myös kuulutettu kullepyydön alkamis- ja loppumisajat, ja pyytö on ollut kyläyhteisössä merkittävässä asemassa.

Mustasaaren apajalla pyytävät yhdessä ruotsalaiset ja suomalaiset. Apajassa käytetään kulletta. Kulteen heitto lähtee Rauvalan talon yläpuolelta. Ennen vanhaan heittopaikkaa osoittivat Kitin navetat, jotka olivat oikeassa linjassa. Myöhemmin 1940-luvulla uittopuomiin oli laitettu kuusen karahka lähtöpaikan merkiksi. (Vilkuna 1946.) Kreetta Kari muistaa sota-ajalta: ”Siinä oli puomi ja istutettu paiju, se kasusi siinä puomin laiassa, siitä aina lähettiin.”

Verkkoa kulutetaan Mustasaaren ohi ja nostetaan saaren nokan kohdalla ylös. Ruotsin kirkon torni ja kellotapuli toimivat maamerkkeinä. Tornien asetettua samaan linjaan venettä käännettiin poikkivirtaan ja alettiin soutaa kovasti veneitä yhteen. (Vilkuna 1946.)

1 Kansatieteilijät John Granlund Ruotsista ja Kustaa Vilkuna Suomesta ovat mm. yhteisillä matkoilla perehtyneet kalastukseen Tornionjoella. Kalastuksesta he ovat kirjoittaneet eri julkaisuissa, esimerkiksi Karungin kullepyynnistä on (Ingaliil) Granlund ottanut valokuvia, joita on hänen artikkelissaan *Laxfiske i Tornedalen* (1975).

2 1600-luvun lopulla muiden kylien käyttämiä apajia alettiin vaatia oman kylän käyttöön. Maaherran päätökset vuosilta 1682 ja 1688 osoittivat, että karunkilaiset saavat lunastaa kolme osuutta nuottakuntaan, jotka ulkokyläläiset olivat perineet. Perusteena oli, että perilliset eivät itse käyttäneet osuuksiaan. (Joona 2015, 123–124.) Karungin lohenkalastusta alkoi siis tuolloin siirtyä omalle kylälle.

Kuva. Ote vuoden 1684 maakirjakartasta. Mustasaarella näkyy kaksi rakennusta.

Kulteen heittopaikalla, saaren ylälaidassa, on ollut ennen vanhaan karsinapato, josta kertovat yhä tänä päivänäkin käytettävät nimitykset. Lähellä on mm. karsinahietta, jota myös Seetin saareksi kutsutaan. Nykyisinkin vielä muistetaan karsinapadon jäänteitä löytyneen joen pohjasta.³ 1800-luvun jälkipuoliskolla Karungin pato oli Mustansaaren kohdalla kahdessa paikassa ja sitten myös Kukkolassa Liakanjoen suulla sekä hieman alempana.

Suurten karsinapatojen aikaan oli Tornionjoella lohennynti ensisijaisesti keskitetty niihin. Karungissa oli karsinapato Mustasaaren apajassa, missä tänäkin päivänä pyydetään. Kullepyynti oli väistyttävä padon tieltä, vaikka kalaa olisi tullut hyvin. 1800-luvulla kullepyynti olikin ns. tulvapyyntiä, jota voitiin harjoittaa keväällä, kun karsinaa ei ollut vielä rakennettu. (Vilkuna 1946.)

Kulleveneet. (Kuva: Karungi hembygd sförening)

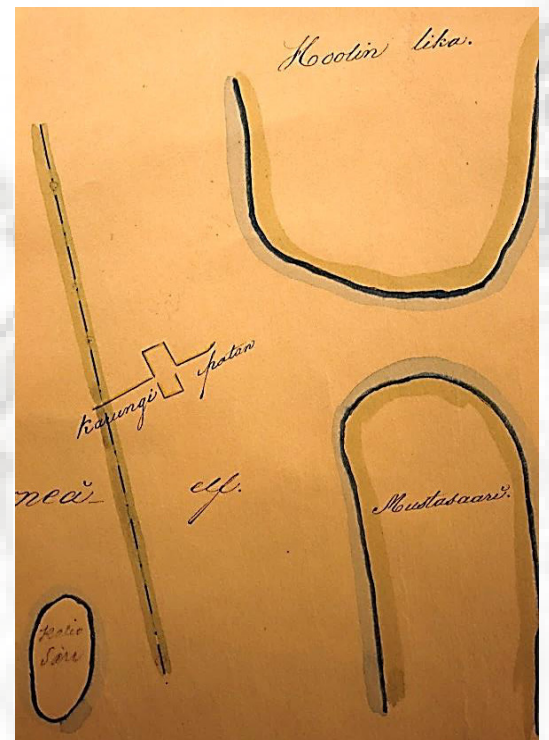
³ Charles Hornela (1979) kertoi, että Karunkijärvi on ollut aina huono karsinapaikka. Hänen mukaansa koko karsinasta oli parasta tuloa se korvaus, kun lauttamies ajoi tukkilautalla sen päälle. (Melaluoto-Lantto 1982.)

Kuva. Vanhaa kalastajapolvea. (Karungi hembygdssförening.)

Pentti Myllymäki: "Kyllä jossakin vaiheessa on ollut semmonen se laki, että on pitänyt täällä lopettaa kalanpyynti, kun se on tuolla ylhäällä jatkunut. Että se on vähän sillä lailla porrastettu. Pappi lukenut aina sen, että nyt pittää lopettaa. Kerran on ollu semmonen pappi (Ylitorniolla), että on unehtanu sen kirjan, että se on viikolla siirtyny."

Karsina vaikutti siihen, että vuosisadan vaihteessa kulteesta luovuttiin kannattamattomana, mutta ensimmäisen maailmansodan aikaan kullepyynti elpyi uudestaan.⁴ Tällöin oli myös karsinapadosta saatu hyviä saaliita. (Melaluoto-Lantto 1982.)

Kuva. Vanhassa kartassa vuodelta 1865 näkyy Karungin karsinapato Mustasaaren pohjoisnokan korkeudella, valtakunnan rajan tuntumassa. Vasemmalla Kalliosaari.

4 1915 tienoilla Näsin ja Riston isännät herättivät kullepyynnin uudelleen henkiin (Vilkuna 1966).

2. Järviväylän apaja

Järviväyläksi sanotaan apajaa, joka on Mustasaaren alapuolella. Karunginjärvi on siinä auki leveänä. On mahdollista, että läheisessä Matosaassa on ollut Mustasaaren kaltainen kalakenttä, koska vanhastaan järviapaja oli toisen pyyntikunnan käytössä. 1880-luvulla Järviväylän apajaa omistivat enää Suomen puolen Karungin talot ylimpänä olevasta Rautiosta lähtien Palonperän kirkkoherran taloon asti sekä henkilöomistajana mainittu lukkari (klockaren) Bäfver⁵. Järviväylän kulleapajaa omistivat vielä tuolloin myös Mustanrannan talot Kukkolasta (Husa, Välimaa, Hooli ja Pasu). (Tiger & Grape 1885–1886)

Myöhemmin apaja ei ole muistitiedon mukaan ollut kovin paljon käytössä. Verkko on siinä ollut paha tarttumaan kiinni. Ruotsalaiset eivät ole järviväylää juuri käyttäneetkään. Ennen toista maailmansotaa apaja oli enemmän Suomen puolella niin, että kulteen kiesipuoli vain hieman kävi Ruotsin puolella. Sodan jälkeen apajan veto siirtyi lähemmäksi Matosaarta (Melaluoto-Lantto 1984). Matosaaren lähellä on syvä hauta, ja pohja on karikkoinen. Itäpuolelle mentäessä pohja paranee, muistelee Pentti Myllymäki.

Heikki Raudasvirta: ”Järveen heitettiin ensiksi ja sillonhan ei kortteerattu riihessä.”

Kuva. Verkkoa vetämässä Pentti Myllymäki 1950-luvulla. (Pentti Myllymäen kuva.)

3. Siikapaikkoja ylempänä

Mustansaaren yläpuolisissa paikoissa on pyydetty siikaa. Pyynti on niissä ollut vapaata. Siianpyynti voimistui jossakin vaiheessa, ja pyytäjiksi tuli sellaisiakin, jotka eivät olleet osakkaita. Veneitä saattoi olla parikymmentä yhtä aikaa.

4. Pelttarinsaaren ympäristö

Saaren laidoilla on hyvät hietikkopohjat. Mantereen ja saaren välissä on Vuopio, jossa on myös kalastettu. Pelttarinsaaresta on saatu pikkukalaa, säynäviä, särkiä ja siikaa, sekä uistinmiehet pyytäneet harrria. Saaren laidoilla on heitetty rantanuottaa. Rantanuottausta on Karungissa tehty lähinnä pienemmän kalan pyyntiin, ei niinkään lohenpyyntiin.

Pelttarinsaassa on lohta pyydetty padoilla, joihin on kiinnitetty verkko (mukkapato, potkupato). Pelttarinsaaren molemmilla puolin olivat padot, joista toinen oli Vuopiossa Nurmoksen talon kohdalla olleessa Niemessä (Kaartiskoniemen pato). Saarenpään ja Konsteniuksen padot olivat väylän puolella. Saaren yläpuolella olivat Korpikylän ja Ala-Vojakkalan talojen omistamat rantaniityt. Siinä rannoilla olivat myös Hormikon ja Laurikan kevätpadot rannassa. Takkanaisen talon kohdalla olevan Laurikan patopaikan kerrotaan olevan ikivanha, muttei käytössä enää 1880-luvun mittauksen aikoihin. (Tiger & Grape 1885–1886) Pentti Myllymäki muistaa tuohon paikkaan kuuluvat nimet Laurikankorva ja Takkanaisenkorva. 1900-luvun alussa on näillä rannoilla joissakin kohdin vielä pidetty patoa. Takkanaisen Salmo on kertonut, että siinä pysyi kalassa, kun piti patoa. Näillä paikoilla oli kuitenkin kovan pohjan takia työläs saada pato rakennettua, ja veden muuttuvaa virtausta piti säännöllisesti seurata (PM). Myös Rautionpäässä oli patoja (Alarautio, Mikkola).

⁵ Ruotsin kukkolalaiset erotettiin pois Järviväylän pyynnistä 1851, Vaasa HO, 4.11.1851 (Tiger & Grape 1885–1886)

Esa Ojanperä: ”Ne oli kostepatoja ja siihen panthiin verkko pyynthiin. Mukka tehtiin, laskettiin semmonen, ko lohi lähti takassiin niin meniki pyrstö eelä siihen.”

Pentti Myllymäki: ”Joo mie muistan, että siinä Mikkolan tykönäki se Annu, vanha ihminen, oli Mikkola hänen ommaa sukua. Niin se selitti joskus, että ko isä pyysi semmosella paola ja sitten nousi yhtäkkiä vesi, niin tulva vei paon. Se tuli tuonne Laurikhaan ja ko se sieltä haki sen niin se sano, että sieloli kaks lohta ollu siinä verkossa. Se oli tapahtunu varhmaan paljon ennen sotta.”

Länsipuolella oli myös joitakin patoja. Esimerkiksi Kankaanrannan talon kohdalla oli Kuusinkorvan eli Maakorvan pato. Kalliosaassa oli pato ja Lehtikankaan pato pienkalan pyyntiä varten sekä Seitun talon omistama Leppäniemen pato.

Koijusaari on ollut Korpikylän Rantaojanperän tilan omistuksessa. Saaren laitamilla on ollut kolme patoa. Itärannalla oli Hoolin talon kevätpato. (Tiger & Grape 1885–1886.)

Pentti Myllymäki muistelee, että Liansaassa (Lika) olisi heitetty jossakin vaiheessa nuottaa. Isonmatalan saaren kohdalla on Isonmatalan kulleapaja

5. Kahden maan kalastajat samalla apajalla

Kalastus oli tärkeä toimeentulon lähde entisaikana.

Pentti Myllymäki: ”Sehän oli hyvin tärkeä, eihän täälä ollu muuta nuita tienestejä mistä rahhaa sai.”

Ennen sotia apajalla olivat samanaikaisesti suomalaiset ja ruotsalaiset, mutta he heittivät vuorotellen. Vanhan säännön mukaan ”alla ko tarvin kaatu kumhoon, niin silloin sai päältä heittää.” Tämä tarkoitti, että kun apajan loppuosassa tarpominen loppui, saattoi ylhäällä tehdä uuden heiton. Edellisen porukan verkon perät saattoivat tuolloin olla vielä vedessä. (Melaluoto-Lantto 1982.)⁶

Lars Pesula: ”Ne heitit joka toinen kerta suomalainen kulle ja joka toinen kerta ruottalainen, että ne olit kaikki kerralla sielä saassa, sielä oli paljon väkeä.”

Sota-aikana, kun miesväkeä oli vähän kylällä, kulteella oli myös naisia. Kulteella kävivät Rauvalan Kreeta ja Helena, joskus myös Rousun Salli ja Malisen Bertta. Kreeta Kari eli Rauvala on yksi harvoista, joka vielä muistaa sota-aikaisen pyynnin. Kreeta oli Helena-sisaren kanssa kulteella kolmena sotavuonna.

⁶ Erik Högberg (1979) kertoi, että ruotsalaisten soutu oli aikoinaan ollut ”oikein hullua”, kunnes joku suomalainen oli neuvonut, että virta on se, joka vie verkot alle. Sen verran vain soudetaan, että verkot pysyvät suorina. (Melaluoto-Lantto 1982.) Tässä tarkoitetaan luultavasti aikaa, jolloin pyynti aloitettiin uudelleen 1915.

Kreeta Kari: "Ko mekki menimä niin nolit suomalaiset yksin vain, eikä silloin ollu ko kolme venekuntaa ja sitte tulit ruottalaiset ja sekassiin pyyettiin."

Kreeta Kari: "Me Helenan kansa souethiin pierulauala ja Saales souti teljula ja isä perässä. Verkot viskathiin väyhlään ja Ruottin ristin kohala alethiin kokoahmaan yhteen."

Kreeta Kari: "Kaksi ko meitä oli niin me vastasimme yhtä miestä ko molimma kläppiä. Saales ja isä ne koit aina ne perät ja joku trumpsi sitte, Lahenperän Eelis se useasti trumpsi."

Kuva. Kreeta Kari ent. Rauvala kertoo, että vaikka kulteella oli raskastakin, se oli hauskaa. (Kreeta Kari)

Mustasaaren apajalla pyydetään yhä yhdessä ruotsalaisten kanssa, mutta vuorovuorokausin. Pyyntiaikaa on kummankin puolen venekunnilla vuorokausi, kunnes vastarannan vuorokausi alkaa. Vuoro on vaihtunut kuudelta. Jos verkon on ehtinyt heittää veteen ennen kello kuuden lyömistä, niin apajan on saanut vetää.

Ruotsin puolella oli ennen neljä kulleporukkaa: Kankaanrannanpään kulle, Lundstömin ja Seitun porukka, ja neljäs oli Tullimiehen laki. Viimeksi mainitun nimi tuli siitä, että mukana oli poliisi ja tullimiehiä. (Sven-Erik Bucht ja Bengt Kankaanranta.)

Esa Ojanperä: "Oli se yhen kesän sillälaila, että ko ruottalaisilla ei ollu ko yks kulle, meiloli Suomessa kolme kulletta. Niin ruottalaiset muutako heitit samala kultheela, ei muutako vaihtot miehiä, ne sait olla jatkuvasti sielä. Meiltoli 2 kulletta ja yksi oli maissa leppäämässä. Joo sillaila ne on olhee ruottalaiset yhtä aikaa."

Kuva. Pentti Myllymäki ja Esa Ojanperä ovat kalastuksen asiantuntijoita. (Jarno Niskala)

Suomen puoli oli jaettu aliseen, yliseen ja keskikulteeseen. Kussakin kullekunnassa oli viisi kantataloa. Yleensä pyynnissä oli kolme kulletta. Kolme porukkaa hoiti kukin kalastusta osuuskunnan välineillä.

7 Kreeta Kari muistaa sota-ajan pyytäjiä Ruotsin puolelta: "Kankhaanrannan Lasse, Styrmannin Erkki ja Mörtbergin Erkki, sitte Pelttarin poikia ja Frankko, Frankon mie muistan niin selvästi ja sitte oli nuita Björkhenin poikia kolme."

8 Karungissa käytetään trumpsasta myös yleisesti nimitystä tarvoim (tarpoa).

Esa Ojanperä: "Meänki porukassa (alinen) mie taisin olla ylimäisiä, siitä lähtiin alaspäin, oli Ylihurula ja Alahurula, Alahurula ei ollu pyytämässä ollehaan. Alin talo: Välimaa ei tainnu olla, sota-aikana ne oli kuitenkin pyytämässä ko niilloli kulleossuus. Angeriaksi aina sanottu sitä taloa, mutta Välimaa oikea sukunimi. Keskinen kulle: Pelttarin Esa ja Konstenius, siitä lähtee sitte teän (Pentti Myllymäki) porukka ylöspäin, Tuomaranta oli jo siinä ylimpänä ja toiset Pelttarit. Esa Oli toisessa. Siinä oli Aimo (Pelttari) ja sieltä saaresta se Veikko, jotka paljon teki näitä verkkohommia. Ne kuuluu ylisseen kultheeseen."

Kuva. Vas. Pekka Mikkola, ed. Veikko Pelttari, takana Aimo Pelttari ja Pentti Myllymäki. Pentti Myllymäen kuva.

Kreeta Kari: "Onkos kukhaan sanonu että issoin apaja oli 38 kallaa. Me olimo Helenan kansa sillon ja se oli meän keskikulle, me saima sen. Olthiin aina hopussa, että yölä vähän ennen kahtatoista olhaan kultheela, silloin kala lähtee parhaiten uihmaan."

Maarit Honkaniemi: "Mie muistan, että sitä tuli lohta aivan hullusti, neljäkymmentäki saatto tulla yhteen heittoon."

Heikki Raudasvirta: "Se oli 60-lukua. Ylisenpään kulle, ne sait 38 ja niiloli aika isoaki siinä. Kilomäärälthään soli paljon enempi mitä me saima 41. Yhteen heittoon."

Pekka Styrman vuokrasi yhteen aikaan Ruotsin puolella koko pyynnin ja maksoi osakkaille siitä vuokran. Styrman tehetti omat kulteet ja otti työmiehet Suomen puolelta. Pekan poika Erkki (kuvassa) toimi pyynnin valvojana. Suomesta kannatti tulla Styrmanille kalastamaan hyväpalkkaisistakin hommista, kun yhdellä kruunulla sai peräti 300 markkaa. Sodan jälkeen lohta oli paljon joessa, kun merellä oli miinoitettu. (Frans Mäntynenä.)⁹

Esa Ojanperä: "Nehän menit aivan kiljuen, näe ko soli kova kruunun hinta silloin. Se oli hyvä palkka."

⁹ Kustaa Vilkkuna seurasi lohenpyyntiä Karungissa 3.7.1946. Selim Rousun venekunta sai 111 lohta ja toinen 108 lohta. Parhaimmalla heitolla tuona päivänä tuli 18 lohta, joista useimmat yli 10 kg. (Vilkkuna 1966.)

Kuva. Takarivit vasemmalta: Pölkky Juhani, Helenius, Rousu Selim, Erik Styrman, Mäntynenä Heikki, Heikka Kauko, Niska Esko, Lomakka Ilmari, Rousu Juhani, Määttä Erkki, Rousu Ilmari, Ylihurula Tauno, Hooli Paavo, Mäntynenä Vilho, Liikamaa Aukusti, Mäntynenä Jalmari, Rousu Eelovi, Määttä Ilmari.

Eturivi vasemmalta: Alahurula Esa, Myllymäki Akseli, Myllymäki Viljami, Myllymäki Leo, Vähä Kalle, Määttä Kalle, Mäntynenä Juho, Raudasvirta Kalle, Ojanperä Kalle, Rousu Eero, Husa Antti, Kivelä Martti, Rousu Olavi. (Frans Mäntynenän kuva.)

Kalastajien ryhmäkuva on otettu 1940-luvun lopulla Mustasaarella. Kuvassa on Ruotsin puolen kolme kulleporukkaa, ja kaikki työmiehet ovat Suomen puolelta. Tuolloin siis ruotsalaisilla oli kolme venekuntaa pyydössä. Kulteenheitto oli aikoinaan merkittävää taloudellisesti ja kovasti kyläläisiä aktivoivaa hommaa. Kulteella saatuja lohia vietiin etelään asti myytäväksi. Frans Mäntynenä muistaa hyvin, kuinka kulleverkkoja kudottiin Styrmanin isossa paakastuvassa Karungissa. Jalmari Fräki teki laudoista kukkuja, ja Mörtbergin Erkki Kukkolasta teki painoja, Rousun Selmi ja Charles Hornela paulottivat verkkoja.

Frans Mäntynenä: "Ja talo (Styrman) oli semmoinen, että meitä oli kolme Suomesta, meitä poikasia, niin lohta oli kyllä aina pöyvässä. Ja sitten nämä miehet, jotka oli Selim ja Saales, talvella kun oli lohilaatikkoa, ne sanoi, että jaa, pojat on kyllästetty lohella. Kun ei kelvannut."

Sven-Erik Bucht: "Jag kommer ihåg som liten grabb så byggde man nya noter så var det bland annat på gamla arbetsstugan i Karungi så byggde man not. Lundström, han var ju duktig på bygga not. Alf Lundström."

Palkkamiehille maksettiin 0,90–1,50 kr heitolta. Vuorokauden työrupeaman lisäksi piti huolehtia verkon korjauksesta. Palkkaa tuli joka heitolta, vaikkei kalaa olisi tullutkaan. Palkkamiehet olivat siksi useasti innokkaita lähtemään heitolle. Joskus isännillä ja palkkamiehillä tuli erimielisyyttä, lähteäkö heitolle vai ei. Palkkamiehiä käyttäneet ruotsalaiset porukat olisivat halunneet heittää paljon useammin kuin suomalaiset. Tällöin ennen sotia oli vielä sekapyynti, jolloin ruotsalaiset ja suomalaiset heittivät vuorotellen. Sotien jälkeen siirryttiin vuorovuorokausiin. (Melaluoto-Lantto 1982.)

Sven-Erik Bucht: "De sista som fiskade på sextioalet var Henrik Simu och Lasse Seittu. Så de var de sista som fiskade innan det där uppehållet. Sen var det ingen som fiskade på tio-femton år not. Så köpte vi den här noten, jag och Bengt och så började vi fiska not då."

Sven-Erik Bucht: "När vi är ute med noten, jag och Bengt så brukar det var nån alltid från finska Karungi med i vårt lag. Vi skiljer inte på det där. Vi är en älv, ett folk."

Heikki Raudasvirta: "Soan jälkhiin yhtiöllä ja ruottin puolella tietenki siinoli semmonenhinnaaja. Seveituoneylöselikkälykkäykselle. Semissä oli Penta, Ojanperän Kalleki ajo, Heimoki ajo ja Pelttarin Eino. Sitte se, joka oli hytällinen, se oli Riston Antila."

Soutaminen oli kovaa hommaa. Kun tekniikka kehittyi, moottorikäyttöiset hinaajat tulivat ensin helpottamaan veneiden liikuttamista. Myöhemmin apajalla alettiin sitten käyttää perämootoreita. Karunkilaisella kauppialla, Helmer Juntilla, oli moottorivene, jolla alettiin vetää kulletta (Sven-Erik Bucht).

1970-luvulla tuli yöpyynti. Pyytö oli iltaseitsemästä aamuyhdeksään. Päivällä ei saanut pyytää ollenkaan. Moni lopetti pyytämisen tuolloin. Yöpyynti kuitenkin lopetettiin, sillä sitä ei pidetty hyvänä.

Esa Ojanperä: "Tuli poliisi tarkastaan verkkoja, tuli kattomaan rannassa että minkälaisela verkola mie lähen pyytämhään, ja tuli puhetta. Mie sanoin, että on se saatanan hullua hommaa ko meän pittää yölä pyytää. Se sano, että no ei Ylitorniola, sielä saa pyytää päiväläki. Niinno mehän aloima, me puhunee mithään, me aloima pyythään päivälä, niin se jäi päiväpyynniksi."

Apajia puhdistetaan joka kevät talkoilla. Puolikymmentä venettä sukeltajan kanssa haravoi pohjaa ja nostaa tarvittaessa pois haitalliset puut ym. Ruotsalaiset ja suomalaiset puhdistavat apajan yhdessä.

Esa Ojanperä: "Niitä puhistettiin tavallisela verkola, heitettiin ja ko tarttu kiini, niin se merkkari pani painoja ja siinä oli kukku päässä, sukeltaja meni ja otti pois sitte sen. Meiloli sukeltaja aina matkassa. Ja jos oli semmonen poola, joka oli hakkattu niitä paljon oli, tuo Mänty Fransi oli vasittuna laturinna sielä, ne dynamiitilla ammuttiin."

6. Mustasaaren kalakenttä

Kulleapaja sijaitsee aivan saaren kohdalla. Mustasaassa sekä suomalaiset että ruotsalaiset pyytäjät asuivat pyynnin aikana. Kalastajat saattoivat olla saassa useita päiviäkin, ja sinne saattoivat jotkut jäädä jopa pariksi kolmeksi viikoksi. Vanha Mörtin riihi on ollut saassa kalastajien tukikohtana. Kulleyhtiö on kunnostanut riihen kesällä 1962, ja siinä on laverit nukkumista varten sekä tulipesä sisällä. Riihen sanotaan olleen Heikki Mörtin rakentama, jolle ruotsalaiset olivat ehdottaneet riihestä rakennettavan sellaisen, että siellä voisi heittojen välissä keittää kahvit (Melaluoto-Lantto 1982).¹⁰

Kreeta Kari: "Riihessä oli semmonen aika pitkä näin paksu orsi pyöreä. Se piti mennä näin jalat ja käet orren ympäri ja siinä sitte pyöhräyttää ympäri, sitte soli kalastaja."

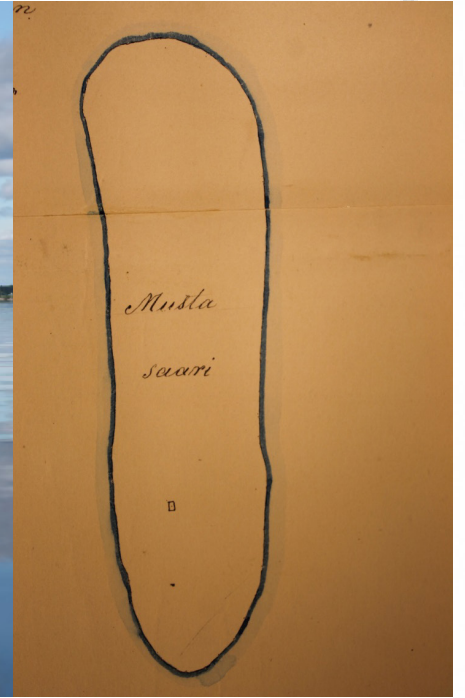

Kuva: Vanha riihi kullemiesten käytössä. (Karungi hembygd sförening.)

Esa Ojanperä: "Mie muistan ko siinä oli vielä heiniä siinä riihessä."

¹⁰ 1865 kartassa (Törnudd) näkyy Mustasaaren riihen kohdalla merkintä, joka voi olla rajamerkki tai rakennus. Jo 1600-luvun kartassa näkyvät saassa rakennukset.

Kuva2. Mustasaari. (Jarno Niskala)

Kuva. Ote Törmuddin (1865) kartasta

Kuva: Riihen sisustaa 2016. (Jarno Niskala)

Kuva: Kullemiehiä tauolla Mustasaassa. Taustalla verkonkuivatus-
telineitä. (Karungi hembygdsförening.)

1900-luvulla Mustasaari on ollut osittain Mörtnin talon omistuksessa. Heikki Mört oli ostanut saariosuuden 1919 ja alkoi viljelemään siellä heinää, ohraa ja perunoita (Melaluoto-Lantto 1982).

Kuva. Kullemiehiä 1950-luvulla. (Pentti Myllymäen kuva.)

Heikki Raudasvirta: "Ne on olhee Oravaisensaa-resta omistajat, ne olhee sen verran varakasta sielä, että karunkilaiset ei ole pystynhee ottamaan veroitten takia."

Joen itärannalta Mustasaareen lähdettiin perinteisesti Ellunniemestä. Ellunniemi oli kylän yhteinen paikka, jossa oli kulteidenpitopaikka ja rakennus veneiden talvisäilytykseen. Rakennukseen mahtui kuusi venettä. Kulleverkkoja kuivattiin kolmessa pitkässä pukissa, jotka oli tehty 10-metrisistä parkatuista puista. Ellunniemessä pukit olivat kulleyhtymän, mutta kun alettiin laittamaan kullekuntien omia kulteita, niin rantautumispaikkoja laitettiin muualle.

Esa Ojanperä: "Sillonko me laitettiin oma kulle niin me laitoima sen siihen Melaluon niehmeen, se oli teiläki tietenki sielä ylipäässä."

Pentti Myllymäki: "Joo soli Aimon rannassa."

Saarella oli kalakellari jo sota-aikana. Myöhemmin tämä kellari purettiin ja tehtiin uusi. Kellari täytettiin lumella. Nykyisin Mustasaarella on kellarin lisäksi myös kaksi laavua, joista toinen on osakaskunnan laittama ja toinen kaupungin.

1960-luvun alussa ruotsalaiset alkoivat käyttää Mustasaaren sijasta Kalliosaarta majapaikkanaan (Melaluoto-Lantto 1982). Ruotsalaiset käyttivät ennen vanhaan Styrmanin rantaa rantautumispaikkanaan. Siellä oli myös jääkellari. Myöhemmin kalasajat siirtyivät tullinrantaan, jossa oli myös jääkellari. (Sven-Erik Bucht.)

Kuva. Heikki Raudasvirta (Jarno Niskala)

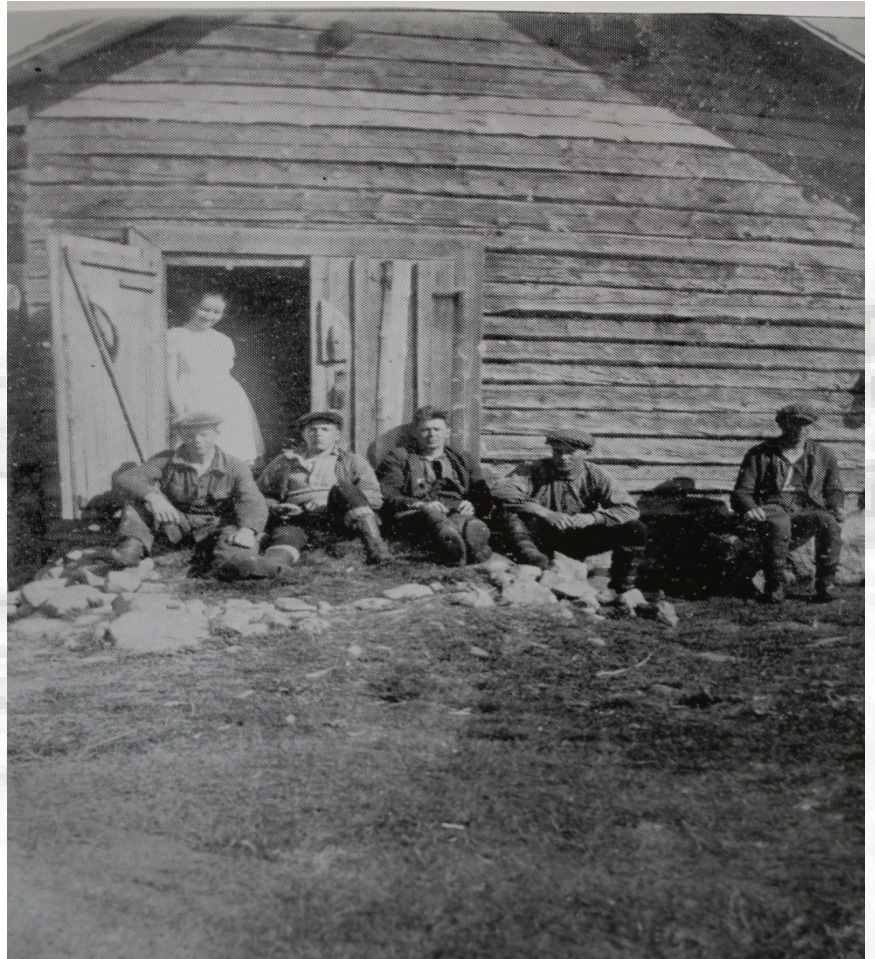
7. Kyläyhteisöä kalakentällä

Mustasaari oli vilkas paikka pyynnin aikana, etenkin lauantaisin. Sinne keräytyi kyläläisiä, kalanostajia, viinanmyyjiä ja muuta väkeä. Kalanostajia kävi Kemijoeltakin, kun joki oli padottu. Monesti kalanostajat olivat illalla odottamassa kulleisännän kanssa rannassa. Saaressa keitettiin yleensä lohta lohiämpärissä. Keittoa tarjottiin myös vieraille.

Esa Ojanperä: "Varsinki ko se oli Suomen vuoro, niin se oli saari täynnä väkeä."

Kreeta Kari: "Se oli hauskaa, kyllä se päivä kulu. Ko verkot satut jäähmään puuthoon, niin panthiin meät sinne riiheen, että mennä sinne nukahtamaan vähäksi aikaa. Emmähän me joutanhee nukkumhaan, mehän sielä mellastimma tietenki ja pitkin saarta laukoima. Ei painanu silloin mikhään."

1920-luvun alussa Severiina Mört alkoi keittää kahvia kullemiehille, ja se oli kalastuksen kanssa ympärivuorokautista hommaa. Kahvia keitettiin 8 litran pannulla. Severiina oli aiemmin kahvittanut lauttamiehiä. Kahvi keitettiin ja myytiin riihessä, jossa on penkit ja pöydät kahvittelijoille. Silloin riihtä käytettiin vielä viljan puimiseen, mutta se pestiin perusteellisesti ennen kalastuksen alkua. Kahvinkeittoa ei ollut sota-aikana, mutta se jatkui sodan jälkeen. Ruotsalaiset toivat sinne oikeaa kahvia. Kahvitus loppui 1950-luvun puolivälin jälkeen. (Melaluoto-Lantto 1982.)

Kreeta Kari: "Severiina pesi useasti riihen ja me Helenan kansa olima toisena välistä sielä. Ja saima lemunaatia ko me luutusimma ja harjathiin laattiat. Luuala se silloin harjathiin, ei sitä ollu harjoja. Sieltä sai sitte ostaa, jokka halusi kahvia. Silloli hyyvää nisua."

Kuva. Väkeä riihen ovella. (Karungi hembygdssförening.)

Heikki Raudasvirta: "Severiina oli Mörtin Hennin eli Lomakan Hennin äiti. Meän vanhin sisko Helena oli niillä töissä. Severiina ja Heikki, ne on olhee ne jokka on sen riihenki tehnee."

Pentti Myllymäki: "Kyllä joskus siinä soan aikana mullaki on siitä ensimmäisiä muistoja. Siinä myytiin kahvia. Soli aikasemmin ennenkö heinä tehtiin. Se oli siinä juhannuksen kahta puolta se kulle. Se vanhempi vaimo keitti kahvia. Sillähän oli semmosia vähän nuorempia tyttäriä, Raudasvirran Helenaki oli siellä."

Viinaakin saassa otettiin. Vanhat kullemiehet muistelevat, että Ruotsissa viina vapautui myyntiin aiemmin ja sieltä sitä haettiin.

Maarit Honkaniemi: "Se oli juhannuksena aina että vaimot meni sinne kläppien kans ja ukot kalasti ja saatoit kyllä olla päikkärässä. Eikä vain saattanu ko olit."

Frans Mäntynenä: "Eihän tullimiehet voihnee mennä saahreen. Ruottin tullimies sano, että voi herran jeesusko ne juova nuo Suomen miehet paljon viinaa."

Esa Ojanperä: "Se oli aika raskasta se viinan otto, silloin mie en tienny viinan mausta mithään ko oli se nailonkulle. Ruottista ruumisauto haki viinaa suomalaisille. 25 litraaki haettiin päivässä viinaa Haaparannalta, oli sitä aika runssaasti!"

Vanhaa kalastusperinnettä edustaa myös Karungissa käytössä oleva perinne ensimmäisen lohien tarjoamisesta ihmisille. Ensimmäinen lohi tarjotaan nykyisin kaikille, jotka olivat mukana kulteella, kertoo Sven-Erik Bucht. Tämä on vanha tapa monellakin Tornionjoen apajalla. Yhteys muinaisiin pyyntikulttuureihin näyttäytyy juuri tällaisissa tavoissa. Kalajuhlat sekä ensimmäisten lohien tekeminen liittyvät uskomukseen, jossa saalis jää pieneksi, jos näissä visutaan. Esimerkiksi Kemijoen Taivalkoskella vietetyistä lohijuhlista muistetaan, että "piti juua viinaa ja syyä lohta (ensimmäiset), niin kalastus menestyi." (Vilkuna 1975, 364.)

Mustasaaren lohijuhlia vietettiin pitkälle 1980-luvulle asti. Juhlat olivat Suomen ja Ruotsin yhteiset. Juhlien eräänlaisena moottorina toimi karunkilainen Ragnar Bucht. Tyypillisesti juhlat olivat heinäkuun alkupuolella. Varsinainen kullekalastus oli silloin jo loppu, mutta erityisluvalla saatiin pitää näytös. Ennen kulleporukat ovat keittäneet ja paistaneet lohta saassa. Ragnar Buchtin ollessa poikanen, siellä kuljettiin viettämässä aikaa lauantaisin ja pyhäisin sekä juhannuksena. Hän halusi elvyttää tätä perinnettä sekä lisätä kanssakäymistä suomalaisten kanssa. (Melaluoto-Lantto 1982.)

8. Osakkaat ja omistus

8.1 Osuudet ennen

Lähtökohta omistuksissa on vanhassa Ruotsin vallan aikaisessa maakaassa, jonka mukaan se, joka omistaa maan, omistaa myös veden, ja joka omistaa veden, omistaa kalan. Tämä periaate omistuksen muodostumisessa siirtyi myös Suomen tullessa Venäjän vallan alaisuuteen. (Pekka Peltari.)

Omistuksia mitataan tilojen manttaaliluvulla. Maamanttaalin sijaan on pyyntikulttuureissa vanhastaan käytetty järjestelmää, jossa osuudet jaettiin tasan miesten tai savujen kesken (Vilkuna 1975, 75). Talojen manttaali tarkoittaa osuuslukua, joka on myös tilan veroluku. Manttaali jaettiin vielä pienempiin yksiköihin, äyriihin. Kylissä tilojen manttaalilukua ja äyri määrää vastaa tietty määrä osuuksia. Pyyntiin on päässyt matkaan, kun omistaa näitä osuuksia tietyn määrän. Vaadittu vähimmäismäärä on päätetty osakaskunnassa.

Perinteisesti on pitänyt porukassa olla kuusi osuutta, jotta pääsi pyytämään. Osakkuusluku määritti paitsi osuutta saaliista

Kuva. Kulleveneessä Juha Alahurula ja Sven-Erik Bucht vuonna 2017. (Jarno Niskala)

myös sitä, kuinka paljon talosta piti tulla pyytäjiä. Jos talossa oli kaksi osuutta, niin talosta piti tulla myös kaksi pyytömiestä. Vaikka oli iso talo, niin osuuksia ei ollut kahta enempää. Yhteen kahden veneen muodostamaan kullekuntaan tarvittiin siis verkko ja kuusi miestä; kolme miestä aina yhdessä veneessä. Kulleverkkoa oli heittämässä kuusi miestä kahdessa veneessä.

Sven-Erik Bucht: "Förr i tiden I finska Karungi kunde man maximalt ha 2 andelar. I svenska Karungi kunde man ha 4 andelar men de flesta hade 1 eller 2-3 men bar någon enstaka hade 4. Tidigare i finska Karungi menade en del även en man."

1900-luvun alkupuolelle asti kalastettiin kullekunnittain talojen järjestämällä miehityksellä. On mahdollista, että kalat olisi jaettu silloin pyytäjien kesken arpomalla.

Pyynnissä oli mukana myös sellaisia, joilla ei itsellä ollut kulleosuutta. Kulleosuudet oli silloin haettu tai saatu joltakin talolta.

8.2 Osuudet nyt

Karungissa osuuksien määrien vaatimuksia on muutettu entisestä, kun pyyntitavoissa on välineiden kehittymisen myötä tapahtunut muutosta.

Suomen puolella nykyisin yksi vene riittää pyyntiin, mikäli käytetään kevyempää kulkuverkkoa. Isommilla osakastaloilla voi nykyisin kahden sijasta enimmillään olla kolme osaa. Tarvitaan kuitenkin kuusi osuutta, jotta pääsee pyytämään, eli se tarkoittaa nykyisinkin useamman kuin yhden talon yhteispyyntiä.

Ruotsin puolella yhdellä talolla saattaa olla enintään neljä osuutta. Yksi osuus vastaa 1/32 manttaalia ja 1/8 mtl kolmea osuutta. (Hederyd 1992, 270.) Sven Erik Buch kertoo, että nykyisin ei olla tarkkoja osuuksista: "nu bryr vi inte oss om några andelar".

8.3 Verotus ja kymmenykset

Lohen omistajuudesta on ollut valtion ja talollisten välillä kiistaa, joka jatkuu yhä tänäkin päivänä. Aiemmin osuuskunta hankki valtiolta pyynnin aina viideksi vuodeksi. Valtion veron lisäksi myös kirkolle oli maksettava kymmenykset. Sen lisäksi, että 1800-luvulla kulteen oli väistyttävä karsinapatopyynnin tieltä, papin kymmenykset otettiin päältä ja lopusta puolet meni valtiolle. Kahdestakymmenestä lohesta kalastajille jäi vain 9 kalaa. (Vilkuna 1946.)

Pekka Pelttari: ”Pyytäjät on maksaneet veroa pyynnistä. Niin eihän sitä veroa tarvitse maksaa, jos on valtion kalasta kyse. Silloinhan olhaan valtion palkollisia, jos pyyvethään. Veromaksethan vain omasta omaisuudesta. Jasekiistelyttää tämä omistus.”

Kalastajat muistelevat vuonna 2016, että heidän aikana kymmenen prosentin valtion vero nousi kahteenkymmeneen prosenttiin, kun pyyntimäärä ylitti 200 kiloa. Silloin saatettiin sanoa, että ”ei kannata enhään, heitethään ja lähethään kotia.” Vero ei tuolloin ollut enää niin suuri kuin 1800-luvulla.

Pentti Myllymäki muistelee, että 1970-luvulla säädettiin laki kymmenysten palauttamisesta. Kymmenykset, joista eivät papit enää nauttineet, palautettiin Karungissa koko jakokunnalle. Ruotsin puolella kymmenykset katosivat vuonna 1975, kun rajajokikomisssiosta tuli vuokrauksen (arrende) osapuoli (Hederyd 1992, 270).

Pentti Myllymäki: ”Se oli vissiin Torniossa joku pappi, joka oli sillä palkala. Se loppu sitte.”

Kuva. Vas. Adolf Ylirousu, Heikki Määttä, Heikki Konstenius, Martti Hautamäki, Heikki Rousu, Arvo Lomakka. Mustasaaren riihen edessä. (Maarit Honkaniemi.)

9. Osuuskunnan järjestäytyminen ja kalojen myynti

Ennen lohta pyydettiin enimmäkseen myyntiin. Hinta oli niin kova, ettei sitä aina raskittu itse syödä. Pyytjäjä sai saman hinnan lohikilosta, kuin mitä voikilo maksoi kaupassa (Esa Ojanperä). Parhailtaan hinta oli 60–70 markkaa (Juha Alahuru).

Frans Mäntynenä: ”Se oli kyllä niin kovaa lohentuloa. Hevosella aamusta rannasta ja sitten välistä piti ajaa sinne kellarhin, jossa ne lajiteltiin. Ne pantiin laatikkoon ja sitten ajettiin jääkellariin, jossa oli niitä jäitä. Näitä vietiin sitten, kun oli kaikki ne (saatu) laatikkoon, kuorma-autolla Nikkalaan. Ja sieltä, en tiä mihinkä meni etheenpäin.”

Karungissa kullekalastusta hoitaa Karungin osakaskunta. Osakaskunta on jatkoa aiemmalle Karungin kulleosuuskunnalle. Osakaskunnan muodostavat ne talot ja tilat, jotka omistavat vesioikeutta Karungin jakokunnan alueella.

Kylät muuttivat talokohtaisen mies/osuusvelvoitteen ja perustivat kalastusta järjestävän yhtiön. Kulleosuuskuntaa on myös kutsuttu kullepyntiksi, ja se perustettiin 1920-luvun lopulla.¹¹ Kulleosuuskunnalla oli isäntä/isännöitsijä, joka hoiti kalojen myynnin ja tilinpidon. Isännöitsijälle maksettiin palkkaa. Pyyntikunta omisti verkot ja veneet. Kalat myytiin yhtiön lukuun, ja rahat jaettiin osakkaille. Osuuskuntaan maksettiin jäsenmaksu, jolla kulleosakkuus lunastettiin. Jäsenmaksuilla hoidettiin juoksevia kuluja, kuten kalastajien palkkausta. Osuuskunnan myötä alettiin palkata soutajia, jotka nauttivat heittopalkkaa. Palkka tuli heittojen mukaan, joita saattoi olla parikin kymmentä. Pentti Myllymäki muisteli, että ”ko vuorokausi olthiin niin siinähan tuli aika paljon niitä heittoja.”

Maarit Honkaniemi: ”Ojanperän Janne (pappa), se oli semmonen tosi kalastaja. Se oli ennen vanhaan kullepyyntikunnan johtaja ja mie muistan läppinä ko menhtiin ranthaan. Pappa oli niin vanha se piti aina käyä kirjaamassa ne lohisaahliit ko ne tulit. Äiti meni kirjaahmaan niitä ko oli monta kullepyyntiä.”

Kreetta Kari: ”Jannehan soli isäntä. Ojanperä, eli soli Hurula sillon, Hurulan Janne. Janneki tykkäsi, vähän ko oli ätyä niin soli oikein hyvälä kiirilä, mutta se pakasi olehmaan välistä pahala kiiriläki.”

Ruotsin puolella vuonna 1927 perustettavana olleesta kullekunnasta jättäytyi suurin osa manttaalinomistajista pois. Styrmanin Pekka keräsi tuolloin itselleen osuuksia. Manttaalinomistajat alkoivat vaatia osuuksiaan vuonna 1946, jonka tuloksena oli koko kylän kullekunta, ”Salmo Salar”. (Melaluoto-Lantto 1982.)

Suomen puolella kalastajien palkkaaminen loppui 1960-luvun alussa, kun pyyntiporukat alkoivat ostaa omia nailonkulteita. Keskisen kullekunnan 6–7 osakasta osti ensimmäisen nailonin vuonna 1961. Heitä kutsuttiin sittemmin vanhan nailonin porukaksi. Seuraavana vuonna kullepynti osti kaksi yli 200-metristä nailonverkkoa, jotka se huutokauppasi osakkaille. Ylinen ja alanen saivat tällöin myös uudet nailonverkot. Tämän jälkeen kalastusta alettiin myymään huutokaupalla. Ostaja saattoi huutaa veneet ja verkot kesän ajaksi. Nailonverkko oli parempi pyytämään.

Esa Ojanperä: ”Niin sitä kuttuthiin sitte aina vanhanailoniksi sitä porukkaa. Oliko niitä viis, oli tietenki, Viian Erkki ja Rauvalan Pekka, niitoli viis kulletta lopussa. Me olimma Alasen pään kulle, tuossa oli vanha kulle, keskikulle ja ylinen, mikäs se oli se Viian Erkin kulle.”

Osuuskunta ei enää hoitanut kalastuksen tilejä, vaan venekunnat hoitivat ne itse. Esimerkiksi Pelttarin Veikko hoiti ylisen kullekunnan kirjanpidon. Vene- tai kullekunnat toimivat itsenäisesti, mutta maksoivat osuuskunnalle vesillemenomaksun.

Osakaskunta Karungissa perustettiin uudelleen, ja sääntöjä on muokattu sopivaksi pyyntitapoihin tulleiden muutosten myötä. Viimeinen rekisteröityminen tapahtui vuosituhatosen vaihteessa. Pyyntin muutoksiin ovat vaikuttaneet kalasaaliissa tapahtuneet muutokset, taloissa olevan pyytömiesten määrä ja pyyntivälineissä sekä materiaaleissa tapahtunut kehitys. Huono kalatulo vaikutti siihen, ettei verkkojen laittajia löytynyt tarpeeksi omalta kylältä. Myös kylän ulkopuolelta saatettiin ottaa pyytäjiä. Viime vuosina kalaa on ollut hyvin.

11 Karungin kulleosuuskuntaan liittyen löytyy Oulun lääninkanslian arkistosta sääntöjen vahvistamiseen liittyvä maaherran päätös sekä siihen liittyvät asiakirjat vuodelta 1928 (OLKA: S.D. 487/245 1928. Päät. 4484/27.7.1928 Karungin Kulle Pyyntiosuuskunta r.l. anoo vahvistusta säännöilleen).

Kuva: Frans Mäntynenä ja Stina Högberg tarkastelevat vanhaa kuvaa kullekalastajista. (Jarno Niskala)

10. Tulevaisuus

Karungissa on haluttu säilyttää kalastusperinne elävänä myös tuleville sukupolville. 1960- ja 70-luvulla, kun kalantulo alkoi vähentyä, myös kalastus väheni. Utta uskoa on kuitenkin saatu parempien saaliiden myötä, ja on huomattu myös perinteiden merkitys paikallisyhteisöille. Suomen ja Ruotsin pyytäjät ovat järjestäneet muun muassa yhteisiä näytöspyynnejä sekä tiedostaneet, että on tärkeää ottaa nuoria mukaan pyyntiin.

Sven-Erik Bucht: "Och sen tror jag på sjuttital ingenting och så köpte vi en gammal not. Så vi tänkte att vi måste innan vi glömmar bort. Så ha vi dragit dit med pojkar så de också ha lärt sig. Så när vi dör så kan dom fiska med not. Jag hävdar att det ädlaste av det ädla är att det gamla kulturfisket som har flera hundra åriga anor och det får man inte tränga undan."

LÄHTEET

Kartta. Karta öfver kronoarrrende fiskeverken i Torneå elf. Adolf Törnudd 1865. Kansallisarkisto, Oulu.

Kartta. 1684 maakirjakartta Karunki. www.vanhakartta.fi

Granlund John, Laxfiske i Tornedalen. Teoksessa Hvarfner, Harald. Jakt Och Fiske: Nordiskt Symposium Om Livet I En Traditionell Jägar- Och Fiskarmiljö Från Förhistorisk Tid Fram Till Våra Dagar. [Luleå]: Norrbottens museum, 1975, s. 155 - 198.

Tiger O. & Grape U.L (1885-1886). Patoluetteloselvitys uittoa varten. Protokoll & Beskrifning öfver Torne Älfs karta. Tillhör 1906 års flottningsförslag. Olof Hederydin arkisto (Haaparannan kirjasto).

Hackzell, Esaias.1741 patokartat. Charta öfver de Laxpator och Byggnader som Torneå elf förr tiden finnas.. Maatalousministeriön kalastuskartat. Kansallisarkisto, Helsinki.

Hederyd, Olof (1992). Haparanda efter 1809. Tornedalens historia III. Malungs boktryckeri.

Joona, Juha (2015). Valtion lohiregaali : tutkimus valtion erityisestä oikeudesta lohen ja meritaimenen kalastukseen Pohjanlahteen laskevissa suurissa virroissa. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Lundholm, Kjell. Kalastus rannikolla, joissa ja järvissä. Kirjassa Tornionlaakson historia II, Gummerus: Jyväskylä, 1993, s.148-180.

Melaluoto-Lantto, Raisa (1982). Kanssakäyminen ja yhteistyö Tornionjoen yli Karungissa tällä vuosisadalla. Pro-gradu tutkielma. Helsingin yliopisto.

Melaluoto-Lantto. Karunginjärven rannoilta. Kullepyynti osa 1. Pohjan Tornio, 14.5.1984, nro. 36.

Norrbottens läns landskontors arkiv. Jordeböcker 1613-1780.

Rantatupa, Heikki (1988). Alatornion historia. Tornion kaupunki.

Vahtola, Jouko. Jokilaakson kylät ja yhteiskunta. Teoksessa Tornionlaakson historia 1. Jääkaudelta 1600-luvulle. Malungs Boktryckeri. 1991, s.225-256.

Vilkuna, Kustaa (1946). Lohikulletta heittämässä. Suomen Kuvalehti. 34/1946.

Vilkuna, Kustaa (1966). Hyvänä lohikesänä nähtyä ja kuultua. Tornionlaakson vuosikirja 1966.

Vilkuna, Kustaa (1975). Lohi. Kemijoen ja sen lähialueen lohenkalastuksen historia. Keuruu: Otava.

Vuento, Pertti (1990). Vojakkala, Pirkkamiesten kylä. Vojakkalan kylätoimikunta.

Haastattelut:

Lars Pesula (Haastattelu 2016)

Bengt Kankaanranta (Haastattelu 2017)

Maarit Honkaniemi os. Hautamäki (Haastattelu 2018)

Esa Ojanperä (Haastattelu 2017)

Pekka Pelttari (Haastattelu 2016)

Frans Mäntynenä (Haastattelu 2016)

Pentti Myllymäki (Haastattelu 2017,2018)

Heikki Raudasvirta (Haastattelu 2018)

Sven-Erik Bucht (Haastattelu 2017)

Juha Alahurula (Haastattelu 2016)

Kalastajien ryhmähaastattelu 2016. Paikalla mm. Anders Kandelin, Timo Tiiperi, Tapani Malinen, Seija Kankaanranta, Antti Korteniemi, Esa Risto ja Raimo Vähä.

Kreeta Kari os. Rauvala (Haastattelu 2018)

www.kesasiika.com

Interreg
Nord
European Regional Development Fund

REGION
NORRBOTTEN

REGIONAL COUNCIL
OF LAPLAND

LAPIN AMK
Lapland University of Applied Sciences

TORNIOHAPARANDA

Luke
NATURAL RESOURCES
INSTITUTE FINLAND

 medalens
FOLKHÖGSKOLA

Länsstyrelsen
Norrbotten